

marife

bilimsel birikim

| yıl / year: 11 sayı / issue: 3 kış / winter 2011

Kur'an'da Hz. Muhammed'e Yapılan İkazlar

Ahmet Öz

Yrd.Doç.Dr., Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
ahmetoz3@yahoo.com

Özet

Allah, Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed'e kadar geçen süre içinde, insanları doğru yola iletmeleri ve yanlışlardan uzaklaştırmaları için kendi içlerinden peygamberler görevlendirmiştir. Peygamberler, örnek insanlar oldukları için günahlardan uzak durmuşlardır. Allah onların bazı yanlışlarını da uyararak düzeltmiştir. Eğer düzeltilmeseydi onlar bizim için güzel örnek olamazlardı.

Allah, Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Peygamber'in bazı yanlışlarından bahsetmiş ve bu davranışlarından dolayı uyarılarda bulunmuştur. Bu uyarılar, bazen onun vahyin gelmesini beklemeden erken davranması, bazen de iyi niyetlerle yaptığı birtakım davranışlar neticesinde düştüğü yanlışlar için yapılmıştır. Sonuçta O, bu uyarılar neticesinde, hemen doğru olanı tercih etmiş ve tekrar aynı yanlışlığa düşmemiştir.

Bu çalışmamızda biz, Hz. Muhammed'in bir insan olduğundan hareketle, onun da zaman zaman yanılabilirdiğini, fakat bu yanlışların, Allah tarafından uyarılarla düzeltilildiğini ifade etmeye çalıştık.

Anahtar kelimeler: Peygamber, zelle, hata, ismet ve uyarı.

The Warnings to Prophet Mohammad in the Quran

God, The Sovereign, throughout the history, sent prophets, from Adam to Mohammad, in order to make them guide people to straight way and to keep people away from mistakes. Prophets are chosen among people and they avoided sins as they are models for people. God corrected their minor mistakes by warning them. If they hadn't been corrected, they wouldn't have been good samples for us.

In the Quran, God made lectures and warnings addressing to our prophet Mohammad. These lectures and warnings were made as our prophet mostly acted hastily or he was mistaken as a result of his behaviors with good intentions. As a result of these lectures and warnings, Our Prophet chose the right one and he didn't make mistakes on the same matter again.

In this study, by the fact that our prophet Mohammad is a human being, we will try to express that he may sometimes make mistakes, but these mistakes were corrected by God.

Key Words: Prophet, inadvertent, mistake, innocence, and warning.

Atıf

Ahmet Öz, Kur'an'da Hz. Muhammed'e Yapılan İkazlar, Marife, Kış 2011 S. 55-76

Giriş

Allah, Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed'e kadar geçen süre içerisinde, her toplumun kendi içlerinden birini seçerek peygamberlikle görevlendirmiş ve böylece onların doğru yola gelmelerini istemiştir. Peygamberlerin insan olmaları, getirdikleri mesajın da insanlar tarafından rahatlıkla uygulanabileceğini göstermektedir. Eğer onlar melek olsalardı, getirdikleri mesaj "uygulanamaz" olarak değerlendirilebilirdi. İnsanlar, "o melek biz insanız, biz onun gibi yapamayız" derlerdi.

Allah, Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in beşer olduğunu sık sık vurgulayarak¹ onun tüm insanlara örnek olduğunu² ifade etmiştir. Buna rağmen diğer peygamberlerde olduğu gibi³ Peygamberimize ve onun getirdiği ilahi mesaja inanmak istemeyenler, Hz. Peygamber'in de insan olduğunu kabullenmek istemeyerek, onu melek olarak görmek istemişlerdir. Allah müşriklerin: "*Allah bir insanı mı elçi olarak gönderdi?*"⁴ demelerine karşılık: "*De ki eğer yeryüzünde yerleşip güven içinde gezip dolaşan melekler olsaydı, elbette onlara gökten peygamber olarak bir melek gönderirdik.*"⁵ diyerek cevap vermiştir.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'in melek olmadığını ve fizyolojik olarak normal bir insan olduğunu vurgulayarak her insan gibi bazı konularda yanılabilirliğini, fakat Allah'ın onu vahiyle uyarması neticesinde doğru olanı bileceğini, örnekleriyle anlatmıştır. Nitekim Ümmü Seleme'den gelen bir rivayete göre Resulullah, kendisine gelen davalarla ilgili olarak şunları söylemiştir: "*Ben de sizler gibi bir insanım. Siz birbirinizle olan davalarınızın çözümünü için bana başvuruyorsunuz. Mümkündür ki, bir taraf kendi tezini diğerinden daha iyi savunabilir. Eğer ben buna dayanarak onun lehine hükmeder de, gerçekte kendisine ait olmayan bir şeyin ona verilmesine karar verirsem, o bundan küçük bir parça dahi almasın. İyi bilsin ki o, onun için ateşten bir parçadır.*"⁶

Hadis-i şerifte de ifade edildiği gibi, dünya işlerinde o, zahire göre hüküm vermektedir. Onun bizden farkı, daima Allah'ın gözetimi altında olması ve yanlışlığı zaman Allah tarafından düzeltilmesidir.

Bu çalışmamızda biz, Hz. Peygamber'in bir insan olduğundan hareketle, onun da zaman zaman yanılabilirliği, fakat bu yanlışlıkların, Allah tarafından değişik ikaz şekilleriyle uyarılarak düzeltildiği hususunu ele alacağız.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Peygamber'i farklı şekillerde uyarmıştır. Bu uyarılar, henüz vahyin gelmediği veya gelip gelmeyeceği konusunda bir işaretin olmadığı durumlarda, peygamberimizin erken davranarak verdiği kararlar ve yap-

¹ Kehf, 18/110; Fussilet, 41/6.

² Ahzab, 33/21.

³ Mü'minün, 23/24; Şuarâ, 26/154; Fussilet, 41/14.

⁴ İsrâ, 17/94.

⁵ İsrâ, 17/95.

⁶ Malik b. Enes, *Muvatta'*, Akdiye, 1, II, 719.

tığı bazı davranışlar neticesinde düştüğü yanlışlar için yapılmıştır. Sonuçta o, bu uyarılar neticesinde, hemen doğru olanı tercih etmiş ve tekrar aynı yanlışlığa düşmemiştir.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'i uyaran ayetlerin zikredilmesi, belki de bizim aynı yanlışlara düşmemizi engellemek, Peygamberimizin de bir insan olduğunu vurgulamak ve aynı zamanda, Hıristiyanların Hz. İsa'yı ilahlaştırdıkları gibi, Müslümanların da onu ilahlaştırma hatasına düşmesini engellemek içindir.

Bazı âlimlerin, Peygamberimize olan aşırı sevgi ve saygılarından dolayı, uyarı ifade eden ayetleri, farklı şekillerde anlamlandırdıkları görülmektedir. Oysa ayetlerin Peygamberimizi uyarıyor olması, asla onu küçültmez.

Mesela; Tebuk Seferi öncesi Peygamberimizin savaşa katılmama konusunda kendisinden izin isteyen münafıklara izin vermesi neticesinde inen *"Allah seni affetsin, doğru söyleyenler sana iyice belli olup, yalan söyleyenleri bilmeden önce niçin onlara izin verdin?"*⁷ ayetine anlam verirken, buradaki *"affetsin"* ifadesine *"affetti"* anlamını vererek diyorlar ki: Allah hatasını hatırlatmadan önce onu affettiğini bildirerek ona lütfetmiştir.⁸ Bu yoruma benzer diğer bazı mealler ise, *"Allah senden hüznü gidersin"*⁹ *"Hay Allah afiyet veresice!"*¹⁰ şeklindedir.

Aynı şekilde, Abese Suresi'nin ilk ayetlerinde geçen ve peygamberimizin Mekke'nin ileri gelen müşriklerine İslam'ı tebliğ etmeye çalışırken onlarla bir arada oturduğu bir sırada Abdullah b. Ümmü Mektum'un gelmesi ve kendisine İslam'ı anlatmasını istemesi olayının hemen ardından inen *"A'ma geldi diye surat astı ve yüz çevirdi"*¹¹ ayetini, *"Peygamber, yanında bulunan kâfirlere surat astı ve yüz çevirdi"* şeklinde anlam vermişlerdir.¹² Oysa ayetlerin devamı bu anlamı asla doğrulamaz. Çalışmamızın ilerleyen kısmında, bu ayetlerle ilgili, müfessirlerimiz tarafından yapılan yorumlara ayrıntı bir şekilde yer vereceğiz.

Bizim bu çalışmadaki amacımız, konu ile ilgili ayetleri yeniden gözden geçirecek, ayetlerdeki uyarıların hikmetlerini ortaya çıkarmaya çalışmaktır.

I. Zelle Nedir?

Arapça "z-l-l" kökünden türeyen zelle: ayağın kayması, dil sürçmesi, hata, farkında olmadan çamurlu bir zeminde yere basan kişinin kayması¹³ anlamlarına gelir. Kasıt olmadan işlenen günaha da zelle denmektedir.¹⁴ Zelle, peygamberler için kullanıldığında, *"en faziletli olanı terk edip, faziletli olanı yapmalarındır"*¹⁵ şeklinde de ifade edilmiştir. Hz. Adem ve Havva'nın cennetten çıkarılmalarına sebep

⁷ Tevbe, 9/43.

⁸ Semerkandî, *Bahru'l Ulûm*, II, 62; Çantay, *Kur'an'ı Hakim ve Meâl-i Kerim*, I, 283.

⁹ Yavuz, A. Fikri, *Kur'an'ı Kerim ve İzahlı Meal- i Âlisi*, s. 195.

¹⁰ Çantay, I, 283.

¹¹ Abese, 80/1-2.

¹² Kâdî İyâz, *eş-Şifâ bi Ta'rîfi Hukûki'l-Mustafâ*, II, 161.

¹³ Cevherî, *es-Sihâh*; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*; Firûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, s. 1010.

¹⁴ Râgıp, *el-Müfredât*, s. 214.

¹⁵ Neseffî, *Medâriküt-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, IV, 365.

olan davranışlarını Allah: “fe ezellehuma’ş-şeytanu”: *Şeytan onların ayaklarını kaydırdı*”¹⁶ şeklinde ifade etmiştir.

Dini bir terim olarak zelle, peygamberlerin insani özelliklerinden dolayı, farkında olmadan düştüğü yanılığarı ifade etmek için kullanılmaktadır.

II. Peygamberlerin İsmet Sıfatı ve Zelle

İsmet sözlükte; men etme, yasaklama, koruma, günah işlemeye mani olma anlamındadır.¹⁷

Terim olarak ismet; “Peygamberlerin, güçleri yetmekle birlikte günahlardan uzak kalabilme melekesidir.”¹⁸ Diğer bir tanıma göre ise, Allah’ın peygamberlerini günah işlemekten, isyana düşmekten, yasak ve haramları irtikâp etmekten korumasıdır.¹⁹

Peygamberlerin günah işlemekten uzak olmaları ve insan haysiyetini zedeleyici davranışlardan kaçınmaları, onları diğer insanlardan ayıran temel özellikleridir. Onlar ahlak bakımından insanların en üstünleri, amel yönünden en iyileridir. Çünkü onlar beşeriyetin önderleri ve insanlar için en güzel örneklerdir.²⁰ Bu nedenle Allah elçilerine uyup, onların ahlakıyla ahlaklanmayı ve hayatın bütününde onların yolunda yürümeyi emretmiştir.²¹

İsmet, Allah’ın peygamberlere lütfettiği özel bir sıfattır. Bu sıfatla elçilerini diğer insanlardan ayırmıştır. Allah peygamberlerini bütün günahlardan korumuştur. Peygamberler Allah’ın emrine asla muhalefet etmezler.

Peygamberlerin masumiyeti peygamberlikten önceki hayatlarını da kapsıyor mu yoksa peygamber olduktan sonra mı ismet sıfatını taşımaya başladılar?

Bu konuda, et-Taftazanî (ö.797/1395) ve Fıkh-ı Ekber şârihi Aliyyül-Kâri (ö. 1014/1605), bir kısım fırkalar dışında, cumhurun, ismetin peygamberlik öncesi ve sonrasını kapsadığını kabul ettiklerini vurgularlar.²² Bu görüşü savunanlara göre peygamberlikten önceki şahsi ahlak ve tavırlar peygamberin gelecekteki davet görevine de tesir eder. Bunun için peygamberin daha başlangıçtan tertemiz kişilik ve düzgün bir istikamet sahibi olması gerekir ki ona karşı tavır alanların onun peygamberliği ve daveti hususunda aleyhine kullanacakları bir delilleri olmasın. Bu görüşü savunanlar delil olarak, Allah’ın Hz. Musa’dan bahsederken onun küçüklüğünden beri gözetim altında tutularak yetiştirildiğinin vurgulandığını söylerler²³. Aynı zamanda Allah’ın peygamberleri, seçilmiş en hayırlı kimseler kıldığını²⁴, bu

¹⁶ Bakara, 2/36.

¹⁷ İbn Manzur, *Lisanü’l Arab*, XII, 403.

¹⁸ Cürcânî, *et-Ta’rifât*, s. 150.

¹⁹ Râgıp, *el-Müfredât*, s. 337.

²⁰ Sâbûnî, *Peygamberlik ve Peygamberler*, s. 62.

²¹ En’âm, 6/90; Ahzâb, 33/21.

²² Aliyyül-Kâri, *Fıkh-ı Ekber Şerhi*, s. 157; et-Taftazanî, *Şerhu’l Akaid*, s. 302.

²³ Taha, 20/39.

²⁴ Sâd, 38/ 47.

nedenle onların peygamberlikten önce de sonra da günahlardan korunmaları ve masum olmaları gerektiğini ifade ederler.

Diğer bir kısım âlimler ise, masumiyetin peygamberlik geldikten sonra sabit olduğunu ve böylece hem küçük hem de büyük günahlardan masum kılındıklarını savunurlar.²⁵ Çünkü peygamberlik gelmeden önce, insanların onlara tabi olması emredilmemişti. Dolayısıyla onlar, diğer insanlar gibidirler. Eğer onların peygamberlikten önce masum olmadıklarını kabul etsek de, onların örnek yaşantıları günah işlemelerine manidir.

Peygamberlerin nadiren de olsa peygamberlikten önce bazen küçük günah işlemeleri, onların üstün yaratılışlarına, temiz şahsiyetlerine ve daha sonra yüklenecikleri önemli görevlerine zarar vermez. Onlardan bu küçük hataların sudur etmesi, onların birer insan olduklarını ortaya koymak ve insanların onları insanüstü varlık olarak vasıflandırmalarını engellemek içindir.

Diğer yandan, peygamberimizin günahlarından bağışlanma dilemesi gerektiğini ifade eden ayetleri²⁶ gerekçe göstererek onun diğer peygamberlerde olduğu gibi, insan olması dolayısıyla zaman zaman bazı yanılmalarının olduğunu, bunlar dolayısıyla Allah'ın peygamberimize hitaben: "*günahlarından bağışlanma dile !*"²⁷ buyurduğunu söylerler.²⁸

Sonuç olarak, Taftazâni'nin tasnifini aktararak konumuzu noktalayalım.

1. Peygamberler, kendilerine vahiy gelmeden önce de sonra da küfür ve şirk günahından masumdurlar. Bu konuda ittifak vardır.

2. Cumhura göre peygamberler kasten büyük günah işlemekten masumdurlar.

3. Sehven işlenen günahlar: Ulemanın ekseriyetine göre nebilerin sehven büyük günah işlemeleri mümkündür.

4. Cumhura göre nebilerin küçük günahları kasten işlemeleri de mümkündür.

5. Nebilerin küçük günahları sehven işlemeleri ittifakla mümkün görülmüştür. Bazıları bu tür günahları ve hataları zelle olarak ifade ederler.²⁹

III. Peygamberler Niçin Uyarılmışlardır?

Peygamberler, ya Hz. Adem gibi yasak edilen bir şeyi, şeytanın vesvesesine kapılarak yaptığından³⁰ ya da Hz. Yûnus gibi tebliğde karşılaştığı olumsuz tepkilere sabredemeyip erken davrandığından dolayı³¹ uyarıya maruz kalmışlardır. Bazen

²⁵ Aliyyül-Kâri, *Fıkh-ı Ekber Şerhi*, s. 158.

²⁶ Mümin, 40/55; Muhammed, 47/19; Nasr, 110/1-3.

²⁷ Muhammed, 47/19.

²⁸ İbrahim Sarmış, *Hz. Muhammed'i Doğru Anlamak*, 1,109.

²⁹ et-Taftazâni, *Şerhu'l Akaid*, s. 303.

³⁰ A'raf, 7/22; Taha, 20/115

³¹ Enbiyâ, 21/87-88; Kalem, 68/48

de bir konuda vahyin gelmesini beklemeden karar vermişler³², Allah da o karardan daha güzel olanını beyan ederek peygamberlerini ikaz etmiştir.

Genel olarak peygamberlerin uyarıldıkları konu, beşerî ilişkilerdeki bir takım eksikliklerden dolayı olmuştur. Diğer bir ifadeyle, peygamberler vahiyle değil de, kendi içtihatlarıyla verdikleri kararlardan veya ortaya koydukları davranışlarından dolayı uyarılmışlardır. Çalışmamızın ilerleyen kısımlarında, bu konudaki ayetleri değerlendirirken, bu uyarıların hikmetlerini tespit etmeye çalışacağız.

IV. Kur'an'da Hz. Muhammed'i Uyarın Ayetler

Allah, Kur'an-ı Kerim'de, Peygamberimizi bazı davranışlarından dolayı uyarmıştır. Bunlar, Peygamberimizi ve aynı zamanda diğer müminleri uyarmak ve hataya düşmelerini engellemek içindir. Bu uyarılarla Allah peygamberini suçlayarak küçük düşürmek istememiştir. İnsan olması hasebiyle hem onu, hem de onun şahsında bizleri eğitmek istemiştir.

Şimdi de Peygamberimizi uyarın ayetleri tefsir, hadis ve siret kaynakları ışığında ayrı ayrı ele alıp incelemeye çalışacağız.

1. Ümmü Mektûm Olayı

İslam'ı tebliğin ilk dönemleriydi. Peygamberimiz Mekke'nin ileri gelen kişilerine tebliğde bulunuyor ve onların İslam'ı kabul etmelerini çok istiyordu. Bu esnada, görme özürlü Ümmü Mektûm isimli bir kişi Peygamberimizin yanına geliyor ve kendisine İslam'dan bir şeyler anlatmasını istiyor. O, gelen adamla ilgilenmeyip, tebliğine devam ediyor, tam onları ikna etme çabası içerisinde iken, sözünü kesip bir başkasıyla ilgilenmek istemiyor, bu yüzden yüzünü çevirip tebliğine devam ediyordu. Hz. Peygamber'in ona ilgi göstermemesinin sebebi, onun görme özürlü olması ve onu küçük görmesi değildi. Çünkü o herkese eşit davranan bir kişiydi. Hatta Mekkeli müşrikler ona etrafındaki köleleri terk ederse inanacaklarını söylemelerine rağmen o, fakir, düşkün ve garip insanları hiçbir zaman hor görmemişti. O sadece sözünü bitirmek ve daha sonra onunla ilgilenmek için yüzünü çevirip konuşmasına devam etmişti.³³ Zaten daha sonra Peygamberimiz Ümmü Mektûm ile ilgilenmiş, ne için geldiğini ve herhangi bir şeye ihtiyacı olup olmadığını sormuştu.³⁴ İşte bu olay üzerine şu ayetler nazil olmuştur:

"(Peygamber), âmânın kendisine gelmesinden ötürü yüzünü ekşitti ve çevirdi. (Resûlüm! onun halini) sana kim bildirdi! Belki o temizlenecek, yahut öğüt alacak da o öğüt ona fayda verecek! Kendini (sana) muhtaç görmeyene gelince, sen ona yöneliyorsun. Oysa ki onun temizlenip arınmasından sen sorumlu değilsin. Fakat koşarak ve (Allah'tan) korkarak sana gelenle de ilgilenmiyorsun!"³⁵

³² Enfâl, 8/67-68

³³ Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, VIII, 5575.

³⁴ İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ân'il-Azîm*, IV, 470.

³⁵ Abese, 80/1-10.

Peygamberimizin tebliğ sırasında gözden kaçırdığı önemli bir nokta olması sebebiyle Allah, Ümmü Mektûm konusunda onu uyarmıştır. Yani Peygamberimiz, davette kime öncelik vermesi gerektiği konusunda uyarılmıştır.

Sonuç olarak Peygamberimiz, ilk defa bir şahıs yüzünden uyarılmıştır. Hatta Peygamberimiz, Ümmü Mektum ile karşılaştığı her yerde: *"Kendisi Yüzünden Rab-bimin beni kınadığı zata merhaba!"* şeklinde onunla selamlaşır.³⁶ Kimin daha hayırlı ve faydalı olacağını, aynı şekilde kimin daha kötü ve zararlı olacağını en iyi Allah bilir. İşte Allah bu ayetle, kim olursa olsun, gelen kişinin samimiyetinin her şeyden önemli olduğunu ve öncelikle ona ilgi gösterilmesini, toplumda sadece ileri gelen kişilere özel ilgi göstermenin, İslam'a fayda getirmeyeceği konusunda peygamberini ve onun şahsında bizleri uyarmaktadır.

2. Peygamberimizin Müşriklerin Bazı Teklifleri Karşısında İslam'ı

Kabul Edebilecekleri Ümidiyle Bir an Susup Düşünmesi Olayı

Peygamberimiz Mekke'de, İslam'ı tebliğ etmeye başlayınca, Mekke'nin ileri gelenleri, onun davetine engel olmak için her yola başvuruyorlardı. Böyle bir dönemde, Sakifoğullarından bir heyet gelerek, İslam'ı kabul edeceklerini, ancak bazı şartlarının olduğunu söylediler. Şartlarını şu şekilde sıraladılar: "Bizi bir sene Lât'tan istifade ettir ve tıpkı Mekke'nin ağacının, kuşlarının ve vahşi hayvanlarının öldürülmesinin yasaklanması gibi, sen de bizim vadimizi saygın ve kutlu kıl." Hz. Peygamber onların bu tekliflerini kabul etmedi; fakat onlar taleplerinde ısrar ederek, "Biz senin Araplara, bizi kendilerine üstün tuttuğunu anlatmamı istiyoruz. Eğer sen, bizim dediğimizi uygun bulmaz ve Arapların; "onlara bize vermediğini verdin" demelerinden çekinirsen, "bunu bana Allah emretti de" dediler. Hz. Peygamber biraz konuşmayıp sustu ve düşündü. Onlar bundan ümitlendiler. Derken Hz. Ömer, onlara bağırarak: "Hz. Peygamberin, bahsettiğiniz şeylerden hoşlanmadığı için sustuğunu görmüyor musunuz, deyince bu konuda şu ayet nazil olmuştur:³⁷

"Müşrikler, sana vahyettiğimizden başka bir şeyi yalan yere bize isnat etmen için seni, nerdeyse, sana vahyettiğimizden saptıracaklar ve ancak o takdirde seni candan dost kabul edeceklerdi. Eğer seni sebatkâr kılmaysaydık, gerçekten, nerdeyse onlara birazcık meyledecektin! O zaman, hiç şüphesiz sana hayatın ve ölümün sıkıntılarını kat kat tattırırdık; sonra bize karşı kendin için bir yardımcı da bulamazdın!"³⁸

Allah Teâlâ burada, ismet sıfatının gereği olarak, peygamberini günah işlemekten koruduğunu ifade ediyor. Hiç kimse, hatta Allah'ın Resulü bile, Allah'tan yardım almaksızın batıl ve küfrün saptırıcı metotlarına karşı koyamaz. Hz. Peygamberin bulunduğu doğru durumda sebat edip kalmasını sağlayan güç, Allah tarafından kendisine verilen sabır nimetinden kaynaklanıyordu. Böylece onu hiçbir engel yolundan döndürememiştir.³⁹

³⁶ Râzi, *Mefâtihu'l-Gayb*, XXXI, 52.

³⁷ Râzi, XXI, 378.

³⁸ İsrâ, 17/73-75.

³⁹ Mevdûdi, *Tefhimu'l Kur'an*, III, 117.

Bu ayetle ilgili olarak Fahrüddîn er-Râzî (ö.606/1210), Hasan el-Basrî (ö.110/728)'den nakilde bulunarak şöyle der: “Kâfirler hicretten önce bir gece, Hz. Peygamber’in yanına gelerek, “Ey Muhammed, bizim ilahlarımızı kınamaktan ve onları küçümsemekten vazgeç! Şayet senin bu iddian hak olsaydı, falanca ve filanca, bu işe senden daha layık olurlardı!” dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber’in kalbine, onların ilahlarını tenkit etmekten vazgeçme fikri düştü. Böylece bu ayet nazil oldu.”⁴⁰

Diğer yandan Râzî, Kaffal (ö.365/975)'dan şöyle bir yorum aktarır: “Bizim bu ayeti, inişine vesile olan herhangi bir şeye bağlamaksızın da tefsir etmemiz mümkündür. Çünkü müşriklerin, Hz. Peygamber’in peygamberliğini iptal etmek için, her şeyi yaptıkları bilinmektedir. Dolayısıyla onlar bir keresinde, “şayet sen bizim putlarımıza ibadet edersen, biz de senin ilahına ibadet ederiz” dediler de Allah; “*De ki ey kâfirler, ben sizin taptıklarınıza tapmam...*”⁴¹ şeklinde devam eden Kâfirûn sûresini ve “*Onlar arzu ettiler ki sen yumuşak davranasın da kendileri de yumuşaklık gösterebilirler*”⁴² ayetlerini indirdi. Yine onlar peygamberlik iddiasından vazgeçmesi için mal ve kadınlar teklif etmişlerdi de, bunun üzerine Allah; “... *sakın dünya hayatının çekiciliğine gözlerini dikme !...*”⁴³ ayetini indirmişti. Yine onlar, zayıf müminleri, yanından kovmasını istemişler, bunun üzerine Allah: “*Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma!...*”⁴⁴ ayetini indirmiştir. Bütün bunlardan da anlaşıldığı gibi, yukarıdaki ayetler de bu konuda nazil olmuş olabilir. Çünkü onlar Hz. Peygamber’i dininden vazgeçirmeyi ve yolundan alıkoymayı istemişlerdir.⁴⁵

Mekke’de İslam’ın tebliğine başlandığı ilk dönemde, Müslüman olan fakir ve köleler vardı. (Ammar b. Yasir, Bilal-i Habeşî, Habbâb b. Eret gibi) Kureys’in önde gelen kişileri bu olayı hazmedemiyorlardı. ve “bu nasıl bir din ki, köle ile efendiyi bir tutuyor?” diyorlardı. Daha sonra Peygamberimize gelip, “biz Müslüman olacağız ama şu fakir insanları, köleleri etrafından uzaklaştırmalısın. Yoksa biz kölelerle beraber oturamayız, onlarla ayrı otur bizimle ayrı otur ” dediler.⁴⁶

Peygamberimiz bu zayıf müminleri yanından kovmamıştır. Çünkü İslam, insanlar arasındaki ırk ve sınıf ayrımını kabul etmez ve Allah katında her insan, aynı düzeyde hakka sahiptir. Ancak sevgili Peygamberimiz, müşriklerin kalbini İslam’a kazandırmak ve onları imana yönlendirmek için, o zayıf müminleri, yanından uzaklaştırıp onlarla ayrı oturmayı düşünmüş olabilir ki, Allah da bu düşüncesini yerine getirmekten onu men ederek şu ayeti indirmiştir: “*Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte sabret. Dünya hayatının süsünü isteyerek*

⁴⁰ Râzî, XXI, 378

⁴¹ Kâfirûn, 109/1-2.

⁴² Kalem, 68/9.

⁴³ Tâhâ, 20/131.

⁴⁴ En’âm, 6/52.

⁴⁵ Râzî, XXI, 379.

⁴⁶ Taberî, Câmîu'l-Beyân, XI, 374.

gözlerini onlardan çevirme! Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme!”⁴⁷

Burada da Peygamberimiz, müşriklerin tekliflerini yerine getirmemiş, yani hata yapmamıştır. Fakat bir an durup beklemiş, belki de bu teklifin ne kadar anlamsız olduğunu, bunlara nasıl cevap vereceği konusunu, ya da onların tekliflerinin olabirliğini düşünmüş olabilir. Sonuç olarak Allah, onların tekliflerini hiç beklemeden hemen reddetmesi konusunda uyarmıştır.

3. Müşriklerin İslam'ı Kabul Etmemelerinin Peygamberimize Ağır Gelmesi

İslam'ı tebliğin ilk dönemlerinde Peygamberimiz, olanca gücüyle gayret ederek İslam'ı anlatıyordu. Şirkin bataklığına dalmış bu insanların hidayete ulaşmalarına vesile olmak kolay değildi. Onların hidayete yanaşmamaları, kendisiyle alay edip davetini önemsememeleri onu çok üzüyordu. İslam'ı anlatmak için katlandığı sıkıntıları, karşılaştığı ambargo ve dışlamaları, örnekleriyle siyer kitaplarında görebiliriz.

Kur'an-ı Kerim'i incelediğimizde, geçmişte yaşamış diğer peygamberlerin de kavimlerine karşı tebliğde düştükleri sıkıntıların sıkça anlatıldığını görürüz. Örneğin konu ile ilgili bir ayet şöyledir: *“Senden önce de elçiler yalanlanmışlardı. Yalanlanmalarına ve eziyet edilmelerine sabrettiler, nihayet onlara yardımımız yetişti...”⁴⁸* Allah bu ayetinde elçisinin sabretmesini ve ümitvar olmasını istiyor. Yani “müşriklerin sana karşı aldıkları tavır sırf senin başına gelmiyor, daha önceki peygamberlerin de başına bu tür sıkıntılar gelmişti. Onlar sabrettiler ve Allah da onlara yardım etti. Eğer sen de sabredersen, Allah sana da yardım edecektir” buyruluyor.⁴⁹

Müşriklerin İslam'ı kabul etmemeleri Peygamberimizi çok üzüyor, bazen ümitsizliğe düşüyor ve sıkıntıdan daralıyordu. Bu konuda Allah onu şu ayetlerle teselli ederek uyarıyor:

“Eğer onların yüz çevirmesi sana ağır geldi ise, yapabilirsen yerin içine inebileceğin bir tünel ya da göğe çıkabileceğin bir merdiven ara ki onlara bir mucize getirsin! Allah dileyeydi, elbette onları hidayet üzerinde toplayıp birleştirdi, o halde sakın cahillerden olma!”⁵⁰

“Sen Rabbinin hükmünü sabırla bekle! Balık sahibi (Yunus) gibi olma! Hani o, dertli dertli Rabbine niyaz etmişti.”⁵¹

“Herhâlde sen, onlar bu söze (Kur'an'a) inanmıyorlar diye üzüntüden kendini helak edeceksin!”⁵²

Burada da Allah, elçisini, insanlar İslamiyeti kabul etmiyorlar diye, kendisini fazla sıkıntıya sokmadan, tebliğine ısrarla devam etmesi konusunda uyarıyor. Allah

⁴⁷ Kehf, 18/28.

⁴⁸ En'âm 6/34.

⁴⁹ Önkal, *İslam'a Davet Metodu*, s. 200.

⁵⁰ En'âm, 6/35.

⁵¹ Kalem, 68/48.

⁵² Kehf, 18/ 6.

isteseydi insanları melekler gibi yapar ve kendisine isyan ettirmezdi, tüm insanlar kendisine iman ederdi.⁵³ Peygamberler ve kitaplar göndermeye, Allah'ın dininin yerleşmesi için, müminlerin kâfirlerle mücadeleye girmesine hiç gerek kalmazdı. Ama sünnetullah gereği böyle olması gerekiyordu.

4. Bedir Esirlerinin Salıverilmesi Olayı

Bedir savaşı Müslümanlar için çok önemli bir savaştı. Mekke'den sırf inançları uğruna Medine'ye hicret eden bu değerli insanlar, tüm mallarını, mülklerini orada bırakarak gelmişlerdi. Muhacirler ekonomik olarak sıkıntı içerisindeydiler.

Müslümanların zaferiyle sonuçlanan savaş sonrası, 70 kişi esir alınmıştı. Bu esirlere yapılacak muamele konusunda, sahabenin önde gelen isimleri Resulullah'ın başkanlığında bir araya gelip konuyu istişare ettiler. Bu konuda Hz. Ebû Bekir, onların fidye karşılığında serbest bırakılmasını isterken, Hz. Ömer, onların hepsinin kılıçtan geçirilerek öldürülmesi gerektiğini söylüyordu. Resulullah, toplumdaki okuma yazma düzeyini artırmak için, onlardan okuma-yazma bilenlerin her birinin on müslümana okuma yazma öğretmesi şartıyla serbest bırakılmalarını teklif etmekle birlikte, Ebû Bekir'in fikrini de destekliyordu.

Resulullah, esirlere merhametle yaklaşmanın, onların İslamiyeti kabul etmelerini kolaylaştıracağını umuyordu. Esirleri ikişer üçer sahabenin evlerine misafir olarak vermiş ve onlara iyi muamele etmelerini de istemişti. Sahabe de onlara çok iyi davranmış, adeta yemeyip yedirmiş, giymeyip giydirmişti. Hatta esirler arasında bulunan Mus'ab b. Umeyr'in kardeşi Ebû Aziz, ensarın yemek yerine hurma yiyip, yemeklerini kendilerine ikram ettiğini ve bundan müteessir olduğunu ifade etmiştir.⁵⁴

Netice olarak sahabe Resulullah'ın ve Ebû Bekir'in fikrini daha çok destekleyince, sonuç öylece karara bağlandı. Yani bir kısmı fidye karşılığı serbest bırakılarken, okuma yazma bilen diğer kısmı ise on müslümana okuma yazma öğretmek için görevlendirilmişlerdi.⁵⁵ Esirlere takdir edilen fidye miktarı ise 4000 dirhemdi⁵⁶ ki bu para Müslümanların ekonomik sıkıntılarını gidermelerine yardımcı olacak miktarda bir paraydı.

Bu olayla ilgili olarak, Allah şu ayet-i kerimesiyle Peygamberimizi uarmıştı:

"Yeryüzünde düşmanı tamamıyla sindirip hâkim duruma gelmedikçe, hiçbir peygambere esir almak yakışmaz! Siz geçici dünya menfaatini istiyorsunuz, hâlbuki Allah ahireti (kazanmanızı) istiyor. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Eğer Allah'ın daha önce verilmiş bir hükmü olmasaydı, aldığımız şey (fidye) den dolayı size büyük bir azap dokunurdu!"⁵⁷

⁵³ Yunus, 10/99

⁵⁴ Taberî, *Târîh*, II, 461

⁵⁵ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, II, 189; Afzalur Rahman, *Siret Ansiklopedisi*, I, 432.

⁵⁶ M. Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 229.

⁵⁷ Enfâl, 8/67-68.

Aslında Hz. Peygamber, o güne kadar, esirlere nasıl muamele edileceği konusunda bir vahiy gelmediği için böyle bir karar vermişti. Bu konuda istişare neticesinde verilen karar dolayısıyla ayetle uyarılan Peygamberimiz, belki de biraz bekleyeydi Allah hükmünü bildirebilirdi. Uyarı ayetinin inmesinden sonra Allah Resulü ve Hz. Ebû Bekir oturup ağlamışlardı.⁵⁸

Bedir Savaşı müslümanların ilk savaşıydı. Daha önce cihada izin verilmiyordu. Cihada izin verilmesinden sonra artık müslümanlar da, kendilerine savaş açanlara karşı savaş açabilirlerdi. Savaşı galip bir şekilde bitiren müslümanlar, esirlere nasıl muamele edecekleri konusunda yaptıkları istişare sonucu yanılmışlardı. Aynı zamanda o esirlerin çoğu müslümanların akrabalarıydı. Bu yüzden Müslümanlar biraz daha merhametli bir karar vermişlerdi. Hâlbuki Allah, belki de müslümanların az oldukları bir dönemde onların öldürülmelerini, bir daha müslümanlara karşı savaşılmaya cesaret edememelerini istiyordu.

Yukarıdaki yoruma katılmayan Mevdûdi (ö.1979), aslında uyarının esirlere yapılan muamele dolayısıyla değil de, Muhammed Suresi 4. ayetin tam uygulanmamasından dolayı olduğunu ifade etmektedir. Muhammed Sûresi'ndeki bu ayet, Enfâl Sûresinden daha önce nazil olmuştur. Yukarıda mealini verdiğimiz Enfâl Sûresi 68. ayetinde; *"eğer Allah'tan bir hüküm geçmemiş olsaydı"* şeklinde ifade edilen geçmişteki hükmün, Muhammed Sûresi'nin 4. ayeti olduğunu söyler. Söz konusu ayet şöyledir:

*"(Savaşta) inkâr edenlerle karşılaştığınız zaman boyunlarınızı vurun. Nihayet onlara iyice vurup sindirince bağı sıkıca bağlayın (esir alın). Savaş sona erince de artık ya karşılıksız veya fidye karşılığı saliverin. Durum şu ki, Allah dileseydi, onlardan intikam alırdı. Fakat sizi birbirinizle denemek ister. Allah yolunda öldürülenlere gelince, Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmaz."*⁵⁹

Yüce Allah bu ayetle, Resulü'ne ve Müslümanlara hitap ederek, savaş esnasında takınmaları gereken tavrı açıklamaktadır. Buna göre Müslümanların savaşta kâfirleri yok etmek için ellerinden gelen gayreti sarf etmeleri gerektiğini, eğer kâfirler savaştan sıkışıp savaş alanını terk etmeye başlamışlarsa, ancak o zaman esir edilebileceklerini ve esirlerden ister fidye alarak, isterse fidye almaksızın serbest bırakabileceklerini ifade etmektedir.

Enfâl Sûresi'nin ilgili ayetlerinde ifade edilen uyarı, muhtemelen Müslümanların Bedir savaşında *"onları iyice vurup sindirince bağı sıkıca bağlayın!"* şartını tam olarak yerine getirmemelerinden dolayıdır. Eğer bütün Müslümanlar düşmanın arkasından gitsele, düşmanın gücünü hemen orada kırıp yerle bir edebilirlerdi.

Peygamberimiz, bu konuda vahyin gelmesini beklemeden, istişare ile verdiği bir kararda isabet edemediği için uyarılmıştır. Diğer yandan, savaşta düşmanı iyice sindirmeden ganimet peşine koşan ve esirlerden fidye almak isteyen Müslümanlara göz yumduğu ve ses çıkarmadığı için de böyle bir uyarı ile muhatap olmuş olabilir. Çünkü Peygamberimiz Bedir savaşında ve diğer savaşlarda da esirlere Mu-

⁵⁸ Taberî, *Tarih*, II, 475.

⁵⁹ Muhammed, 47/ 4.

hammed Suresi 4. ayetine göre hüküm vermiş ve onlara iyi muamele etmiştir. Çok az sayıda esirin öldürülmesini emretmiştir. Örneğin, Bedir esirlerinden, Ukbe b. Muayt ve Nadr b. el-Hâris'in öldürülmesini emretmiştir.⁶⁰

5. Peygamberimizin Savaşa Katılmak İstemeyen Münafıklara İzin Vermesi

Tebûk Seferi, Müslümanların zor bir imtihandan geçmelerine neden olmuştur. Çünkü bu sefer, yazın sıcak günlerinde ve tam ürünlerin hasat zamanında gerçekleşmiştir. Ayrıca Peygamberimiz, uzun bir sefer olduğunu, bu yüzden iyi hazırlanmaları gerektiğini söylemiş ve ilk önce tam olarak nereye gideceklerini dahi söylememiştir. Böyle bir sefere hazırlanan müminlerin yanında, savaşa gitmek istemeyen münafıklar da vardı. Onlar bir taraftan müminlerin azmini kırmak ve onları savaşa gitmekten alıkoymak için çaba göstermişler, diğer taraftan çeşitli mazeretler uydurarak, Peygamberimizden izin istemişlerdir.⁶¹ Bu konu ayetlerde şöyle ifade edilmektedir: *“Sefere katılmayanlar Allah'ın Resûlüne ters düşerek geride kaldıklarına sevindiler. Allah yolunda malları ve canları ile cihad etmeyi istemediler, «Sıcakta sefere çıkmayın» dediler. Onlara «Cehennem ateşi bundan daha sıcaktır» deyiniz. Keşke bunu kavrayabilselerdi.”*⁶² *“İçlerinden öylesi var ki; “Bana izin ver, beni fitneye düşürme!” der. İyi bilin ki zaten fitneye düşmüşlerdir. Cehennem de kâfirleri kuşatacaktır!”*⁶³

Münafıkların izin istemeleri neticesinde, gönülsüz yapılan bir işten hayır gelmeyeceğini düşünmüş olacak ki, Peygamberimiz, onlara izin vermiş ve bu davranışından dolayı şöyle uyarılmıştır: *“Allah seni affetsin! Fakat doğru söyleyenler sana iyice belli olup, sen yalancılara bilinceye kadar onlara niçin izin verdin?”*⁶⁴

Hz. Peygamber, Allah'ın bu konuda hükmünü beklemeden erken davranarak onlara izin vermiştir. Oysa Allah onlardan yalan söyleyenlerin yalanlarını ortaya çıkaracaktı.⁶⁵ Bu yüzden Allah, Peygamberimizin verdiği izni onaylamamıştır. Çünkü münafıklar asılsız bahaneler öne sürerek özür beyan etmiş ve izin almışlardı. Aslında Hz. Peygamber, onların yalancı olduklarını tahmin ediyordu. Onlar savaşa katılsalar da bozgunculuktan başka bir şey yapmazlardı. *“Sizin içinizde sefere çıkmış olsalardı size bozgunculuktan başka bir katkılarınız olmazdı. Sizi fitneye düşürmek için hemen aranıza sokulurlardı, içinizden onlara kulak verenler vardı.”*⁶⁶

Yukarıdaki ayetlerde de ifade edildiği gibi Peygamberimiz, münafıkların bu tür istekleri karşısında, onlar savaşa katılsalar da faydadan çok zarar getireceğini düşündüğü için, izin vermişti. Ayrıca Peygamberimiz, toplumda huzursuzluk oluşabileceğini düşünerek, münafıkların açığa çıkmasını istememiş olabilir. Oysa Allah, münafıkların ve yalancıların ortaya çıkmasını istiyordu. Eğer onlara izin veril-

⁶⁰ Taberî, *Tarih*, II, 459.

⁶¹ Taberî, *Tarih*, III, 101.

⁶² Tevbe, 9/81.

⁶³ Tevbe, 9/49.

⁶⁴ Tevbe, 9/43.

⁶⁵ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 265.

⁶⁶ Tevbe, 9/47.

mese ve onlar savaştan geri kalmış olsalardı, o zaman iman ettikleri iddiasının yalan olduğu ortaya çıkmış olacaktı.⁶⁷

Kısaca ifade etmek gerekirse, Peygamberimiz burada da iyi niyetle karar vermiş, fakat bu kararında isabet edemediği için uyarılmıştır.

6. Zeyd b. Hârise Meselesi

Zeyd b. Harise, Sevgili Peygamberimiz'in ilk eşi, Hatice annemizin kendisine hediye ettiği bir köledir. Ancak Resulullah, onu kölelikten azat etmiştir. Onu evlendirmiş ve hür bir insan olarak topluma kazandırmıştır. Onun evliliği ile ilgili bir sıkıntı yaşanmış ve bu olay Kur'an-ı Kerim'de anlatılmıştır. Allah Kur'an-ı Kerim'de bu olayı anlatarak, cahiliye Arapları arasındaki bazı yanlış uygulama ve anlayışların ortadan kaldırıldığını bildirmektedir. Örneğin bir köle ile bir hür insanın evlenmemesi veya bir kişinin evlatlığının boşadığı bir kadınla evlenmemesi gibi.

Ahzab suresinin 37. ayetini nuzul sebebi olarak zikredilen olay özetle şöyledir: Köle bir insan olan Zeyd ile hür bir kadın olan Zeyneb'in evliliğini peygamberimiz istiyor ve evlilik gerçekleşiyor. Daha sonra anlaşmazlık çıkınca Zeyd, Zeyneb'i boşuyor ve iddeti dolunca Zeynep ile peygamberimiz evleniyor. Bu olay Allah'ın emriyle ve O'nun bir planı dahilinde gerçekleşiyor. Fakat bazı art niyetli kişiler burada peygamberimizi suçlayıcı ifadeler kullanıyorlar. Kısaca bunlara bir göz atalım.

*"(Resûlüm!) Hani Allah'ın nimet verdiği, senin de kendisine iyilik ettiğin kimseye: Eşini yanında tut, Allah'tan kork! diyordun. Allah'ın açığa vuracağı şeyi, insanlardan çekinerek içinde gizliyordun. Oysa asıl korkmana lââyık olan Allah'tır. Zeyd, o kadından ilişkisini kesince biz onu sana nikâhladık ki evlâtlıkları, eşleriyle ilişkilerini kestiklerinde (o kadınlarla evlenmek isterlerse) müminlere bir güçlük olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir."*⁶⁸

Bu ayet, uyarı anlamı taşıyan ayetler içerisinde en hassas olanı ve üzerinde yanlış yorumların yapıldığı bir ayettir. Peygamberimizin ismetine gölge düşürmek için, hem müsteşrikler hem de kötü niyetli kişiler tarafından yalanlar uydurulmuş, sanki (hâşâ) Peygamberimiz bir şehvetperest olarak gösterilmek istenmiştir. Peygamberimizin Zeynep ile olan evliliği konusunda, onun şahsına yakışmayan, şüpheler ortaya atılmak istendi. Bu ayetin nüzul sebebiyle ilgili olarak anlatılan olayların birçoğu, aslı olmayan uydurma haberlerdir.⁶⁹ Oysa bu anlatılanlar, bizim tefsir kaynaklarımız arasına girmiştir.⁷⁰ Şimdi bu ayetin nüzul sebebi ile ilgili birkaç rivayete bakalım:

İddiaya göre, Peygamberimiz, azatlısı olan Zeyd'in hanımı Zeyneb'i görünce hoşuna gitmiş. Fakat sevgisini içinde gizlemiş. Allah da bu ayetle onun sevgisini

⁶⁷ Mevdûdi, II, 216.

⁶⁸ Ahzâb, 33/37

⁶⁹ M. Ali Sabuni, s. 121.

⁷⁰ Bkz. Zemahşerî, III, 524; Neseî, *Medâriküt-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil*, III, 32; Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an*, XIV, 241.

açığa çıkarmış. Peygamber de, Zeyneb'e karşı olan sevgisini artırmış. Zeyd onu boşayınca onu kendisi nikâhlamış. Ayetle uyarılması ise, Peygamberimizin Zeyneb'e olan sevgisini gizlemesinden dolayı imiş.⁷¹

Diğer bir rivayet ise şöyledir: Bir gün Peygamberimiz Zeyd'in evine gitmiş. Orada Zeyneb'i üzerinde ince bir elbise ile görmüş ve kalbi ona ısınmış. Bunun üzerine Peygamberimiz: "kalpleri çeviren Allah'ı tesbih ederim" demiş. Zeynep bu tespihi duymuş ve olayı kocasına anlatmış. O da Peygamberimizin alması için hanımını boşamış, peygamber de onunla evlenmiş.⁷²

Ayet hakkında zikredilen ve kanaatimizce doğru olan nüzul sebebi, birçok müfessirin de ifade ettiği şu rivayettir: Zeynep ile evli olan Zeyd, bir gün aralarındaki şiddetli geçimsizlik nedeni ile Peygamberimize müracaat etmiş ve Zeyneb'in kendisine dil uzattığını, onun asil bir aileden geldiğini, kendisinin ise azatlı bir köle olduğunu ve ona denk olmadığını söylediğini anlatmış ve aralarındaki şiddetli geçimsizlikten dolayı hanımını boşayacağını söylemiş. Bunun üzerine Peygamberimiz ona: "Allah'tan kork! Eşini yanında tut." buyurunca, Ahzâb Sûresi'nin 37. âyeti inmiştir.⁷³

Aslında Zeyd ile Zeyneb'in evliliği biraz zor olmuştu. Zeyd Peygamberimizin evlatlığı idi. Zeynep de Peygamberimizin halasının kızı idi. İddia edildiği şekilde "Peygamber, evleninceye kadar Zeyneb'i görmemişti, Zeyd ile evliliğinden sonra onu gördü ve güzelliği peygamberin kalbine onun sevgisini attı" gibi düşünceler zayıf, maksatlı akla ve mantığa aykırı düşüncelerdir. Zeynep, Peygamberimizin halasının kızıydı ve onun gözleri önünde büyüdü. Peygamberimiz halasının kızıyla Zeyd'i evlendirmek istediğinde, köle olduğu için halası önce karşı çıkmış, hatta Peygamberimize kendi şahsi fikri mi yoksa Allah'ın emri mi olduğunu sormuş, daha sonra Allah olay hakkında ayet indirince kabul etmek zorunda kalmıştır.⁷⁴ Ayet şöyledir:

*"Allah ve Resulü bir işte hüküm verdiği zaman, artık inanmış erkek ve kadına, o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim Allah'a ve Resulüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur."*⁷⁵ Bu ayetin ardından başka seçeneği kalmayan Zeynep ve ailesi, evliliği kabul etmişlerdir. Evlilik belli bir süre problemsiz devam etmiş, ama daha sonra aralarındaki sosyal konum farkını bir türlü hazmedemeyen Zeynep ile Zeyd arasında geçimsizlik baş göstermiştir. Zamanla bu geçimsizlik ileri boyutlara varınca, Zeyd Peygamberimize gelerek Zeynep ile olan evliliklerini devam ettiremeyeceklerini ve ayrılmak istediklerini söylemiş, bunun üzerine Peygamberimiz: "Allah'tan kork ve eşini yanında tut!" cevabını vermiştir.

Eğer Peygamberimizin onda gözü olsaydı, onu boşamamasını ve yanında tutmasını emretmezdi. Bu evliliğin yürümeyeceği belliydi. Çünkü Zeynep, azatlı

⁷¹ Nesefî, III/32.

⁷² Zemahşerî, III, 524; Nesefî, III, 32

⁷³ Taberî, *Tefsir*, X, 302; Kurtubî, XIV, 188; Kâdî Beydâvî, *Envâru't-Tenzil*, III, 587.

⁷⁴ Taberî, *Tefsir*, X, 301; İbn Kesir, III, 489; Râzi, XVIII, 264.

⁷⁵ Ahzâb, 33/36.

köle olan kocasını istemiyor, onu küçümsüyordu. Sonuçta Zeynep boşanacak ve birisiyle evlenecekti. Zeyneb'in peygamberimizle evleneceğini Yüce Allah önceden haber veriyordu. İşte peygamberimizin gizlediği konu bu idi. Yoksa iddia edildiği gibi, Zeyneb'in sevgisini gizlemiyordu. Nihayet bu evliliğin olacağı önceden Allah tarafından bildirilmişti ve gerçekleşecekti. Dolayısıyla bu evlilik neticesinde iki yersiz inancın yıkılması hedefleniyordu.

Araplar arasında asil olanla köle olanın evlenmesi ayıp karşılanıyordu. Soylu asil ve hür bir kadın, köle bir erkekle evlenemezdi. Peygamberimiz, bu temelsiz inancı köle olan Zeyd ile hür bir kadın olan Zeyneb'i evlendirerek yıkmıştır. Sırada ikinci batıl inancın yıkılması gerekirdi ki, o da Allah tarafından haber verilmiştir. Peygamberimiz, Zeynep ile evleneceğini biliyordu. Zaten bunu Allah haber vermişti. Fakat o güne kadar yaşanmamış bir olay, Araplar arasında ilk defa meydana gelecek ve peygamber, evlatlığının hanımı ile evlenecekti. Münafıkların; "Muhammed oğlunun hanımını aldı" demelerinden korkuyordu. İşte Peygamberimiz bunu düşünüyor ve duyulmasından korkuyordu. Oysa korkulması gereken insanlar değil Allah'tı.⁷⁶

Yüce Allah peygamberine bu evliliği haber veriyor ve bu evlilikteki hikmeti de şöyle açıklıyordu:

*"Zeyd, o kadından ilişkisini kesinca biz onu sana nikâhladık ki evlâtlıkları, eşleriyle ilişkilerini kestiklerinde (o kadınlarla evlenmek isterlerse) müminlere bir güçlük olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir."*⁷⁷

Ayet gayet açıktır. Peygamberimizin uyarıldığı konu da ortadadır. Gizli olan şey; Allah'ın peygamberini Zeynep ile evleneceğine dair haberdar etmiş olmasıdır. Müsteşriklerin iddia ettiği gibi gizli olan, Zeynep'e karşı olan sevgisi değildir. Eğer Peygamberimiz onu sevseydi, kendi eliyle başkasına nikâhlar mıydı?

Kısaca ifade etmek gerekirse, Zeyd ile Zeyneb'in evlenmesi vahiyle olmuştur. Boşandıktan sonra Peygamberimiz ile evliliği de vahiyle olmuştur ve böylece Araplar arasındaki batıl bir gelenek yıkılmıştır.

7. Peygamberimizin Helâl Olan Bir Şeyi Kendi Nefsine Haram Etmesi

Bilindiği gibi sevgili Peygamberimiz çok eşli bir insandı. Eşleri arasında adaleti gözetir ve herbirine ayrı ayrı zaman ayırır ve sırayla onları ziyaret ederdi. Rivayetlere göre eşler arasında zaman zaman kıskançlıklar baş gösterirdi. Peygamberimiz de eşleri arasında kıskançlıktan dolayı ortaya çıkan birtakım olaylar sonrasında, artık eşlerinden Mâriye'ye hiç yaklaşmayacağına dair yemin etmesi veya artık hiç bal şerbeti içmeyeceğine veya bal yemeyeceğine dair yemin edip balı kendisine haram kılması olayından sonra, ayet-i kerimler inerek onu bu davranışından dolayı uyarmaktadır. Şimdi konu ile ilgili ayetleri kısaca inceleyelim.

⁷⁶ Hamdi Yazır, VI, 3901; Seyyid Kutup, *Fi Zılâli'l-Kur'ân*, V, 2869.

⁷⁷ Ahzâb, 33/37.

*"Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir. Allah, (gerektiğinde) yeminlerinizi bozmanızı size meşru kılmıştır. Sizin yardımcınız Allah'tır. O, bilendir, hikmet sahibidir."*⁷⁸

Bu ayetin nüzul sebebi hakkında değişik rivayetler nakledilmektedir. Dolayısıyla uyarının konusu da bu rivayetlere göre değişmektedir. Bu rivayetlerin birisi Mâriye validemiz hakkındadır. Olay şöyle rivayet edilir: "Bir gün Peygamberimiz Hafsa validemizin odasına gelir ve onu bulamaz. Biraz sonra Mâriye validemiz Peygamberimizin yanına gelir ve birlikte Hafsa'nın odasında bir süre kalırlar. Daha sonra Hafsa validemiz odasına gelir ve onları birlikte görünce buna çok sinirlenir ve Peygamberimize öfkelenerek kızar. Bunun üzerine Peygamberimiz de onu memnun etmek için, bir daha Mâriye ile mübaşerette bulunmayacağına söz verir veya yemin eder. Bu olay üzerine: *"Ey peygamber, eşlerinin rızasını arayarak Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun?"*⁷⁹ ayeti nazil olur.⁸⁰

İkinci rivayet, Hz. Aişe'den nakledilmiştir ki hadise şu şekildedir: Her ikinci namazından sonra eşlerinin odalarına uğramak Peygamberimizin âdetiydi. Peygamberimiz bir süredir Zeynep binti Cahş'ın odasında daha fazla kalmaya başlamıştı. Zira ona bir yerden bal gelmişti ve Resulullah'ın çok severdi. Dolayısıyla onun odasında bal şerbeti içiyordu. Hz. Aişe anlatıyor: *"Bunu kıskandım ve Hafsa, Sevde, Safiye ile anlaşıp, Resulullah yanımıza geldiğinde, her birimiz ona ağzından meğafir kokusu geldiğini söyleyelim, diye kararlaştırdık. Meğafir, özel kokusu olan bir çiçektir. Şayet arı, balını bu çiçekten alırsa, balında meğafir kokusu olur. Hepimiz de Resulullah'ın çok titiz olduğu ve kendisinden kötü bir koku yayıldığında, bundan çok rahatsız olacağını biliyorduk. Bu yüzden Resulullah'ın Zeynep'in yanında çok kalmaması için bu hileye başvurduk. Ve gerçekten de hile tesirini gösterdi. Hanımlarının "ağzımızdan meğafir kokusu geliyor" demeleri üzerine Peygamberimiz bundan böyle bal yemeyeceğine dair yemin etti."*⁸¹

Birçok müfessir, ikinci rivayetin daha doğru olduğu görüşündedir.⁸² İbn Kesir (ö.774/1372) tefsirinde, ayet hakkında rivayet edilen çeşitli rivayetleri zikrederek bu konuda, İmam Nesâî'nin (ö.303/916) görüşünü de aktarır. Nesâî, Hz. Aişe'nin bal hakkındaki rivayetinin sahih olduğunu, Mâriye'yi kendisine haram kılması olayına ise itibar edilmeyeceğini söylemektedir.⁸³ Ebû Bekir İbnu'l-Arabî (ö.543/1148)⁸⁴, Kâdî İyâz (ö.544/1149)⁸⁵, İbn Kesir ise bu konudaki rivayetlerin en doğrusunun bal rivayeti olduğunu söylerler.⁸⁶

⁷⁸ Tahrir, 66/1,2.

⁷⁹ Tahrir, 66/ 1.

⁸⁰ Vâhidî, *Esbâbu Nüzûlu'l-Kur'ân*, I, 459; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, III, 13, H. No:2316.

⁸¹ Buhari, Talak, 5268; Müslim, Talak, 20; en-Nesâî, H. No: 3985.

⁸² Taberî, *Tefsir*, XXIII, 475; Râzi, XXX, 568; Kurtubi, XVIII, 177; İbn Kesir, IV, 386.

⁸³ İbn Kesir, IV, 386

⁸⁴ Ebu Bekir İbnu'l-Arabî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, IV, 293.

⁸⁵ Gammâş, *el-Hâvî fi Tefsiri'l-Kur'âni'l- Kerîm*, XXXVI, 772.

⁸⁶ İbn Kesir, IV, 386.

Elmalılı Hamdi Yazır (ö.1942)'a göre, Mâriye ile ilgili hadisin nüzûl sebebi olması, aklen ve de şer'an mümkün değildir. Çünkü Hz. Hafsa'nın, Hz. Peygamberi hanımı ile birlikte görmesi normal bir şeydir. Üstelik günlük hayatlarında alışık oldukları bir durumdur. Hatta nöbet sırası o gün Mâriye'ye gelmiştir ve kıskanılacak bir durum da yoktur. Hafsa'nın bu durumdan kıskançlık duyduğunu farz etsek bile, peygamberin Mâriye'ye yaklaşmayacağına dair söz vermesi ve yemin etmesi aklen mümkün değildir. Helali olan bir kadına niçin yaklaşmasın?

Yazır, Mâriye hadisinin, sahih hadis kitaplarında yer almadığını zikrederek, bunu nüzûl sebebi olarak kaynaklarına alanları tasvip etmemektedir. Nüzul sebebi olarak, şu olayı zikreder: Hanımlarından bazıları, Hz. Peygamber'den karşılayamayacağı birtakım harcamalara yönelik isteklerde bulunarak O'nu üzmüşler, peygamber de onlardan ayrı bir odada inzivaya çekilmiş ve bir ay hanımlarının yanına gitmeyeceğine yemin etmiştir. Bundan dolayı peygamber uyarılmıştır.⁸⁷

Süleyman Ateş ise; bu ayetin nüzûl sebebi olarak Mâriye hâdisesinin doğru olduğunu ileri sürmektedir. Haberi naklettikten sonra şöyle demektedir: Peygamberin, hanımı olan Mâriye'ye yaklaşmayacağına veya bütün hanımlarından uzak duracağına dair söz vermesi, bir kişinin helâl olan bir yemeği midesine dokunduğu için yemeyip belli bir süre uzak durmasına benzer. Rahatsızlığı geçtikten sonra da o yemekten yemeye başlar. İşte peygamber hanımlarına kızdığı için belli bir süre yaklaşmayacağına söz vermişti.⁸⁸

Sonuç olarak Peygamberimizin uyarılmasının sebebi, onun kendisine helâl olan bir şeyi haram etmesidir ki, hiç kimseye Allah böyle bir yetki vermemiştir. Yani peygamber dahi olsa, Allah'ın haram saydığı bir şeyi helâl veya helâl saydığı bir şeyi haram sayamaz. Çünkü hiç kimse Allah'tan daha iyi bilemez ve daha güzeline de yapamaz.

8. Münafık Abdullah b. Übey'in Cenaze Namazını Kıldırması

Burada, Tevbe Sûresi'nin 80, 84 ayetlerinde ifade edilen uyarıları ve tefsirlerde ayetlerin nüzul sebebi olarak zikredilen olayları özet olarak alıp değerlendireceğiz. Önce ayetlerin meallerini bir görelim.

“(Ey Muhammed!) Onlar için ister af dile, ister dileme; onlar için yetmiş kez af dilsen de Allah onları asla affetmeyecek. Bu, onların Allah ve Resûlünü inkâr etmelerinden ötürüdür. Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez.... 84. Onlardan ölmüş olan hiçbirine asla namaz kılma; onun kabri başında da durma! Çünkü onlar, Allah ve Resûlünü inkâr ettiler ve fâsık olarak öldüler”

Tevbe Sûresinin 80. ayetinden önceki ayetlerde münafıklardan bahsedilmektedir. Aynı şekilde 80. ayette ve devam eden ayetlerde de münafıklardan söz edilmektedir. Söz konusu ayetlerin nüzûl sebebi olarak tefsirlerde geçen rivayetler kısaca aktaralım:

⁸⁷ Hamdi Yazır, VII, 5100-5101.

⁸⁸ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, IX, 510.

"Abdullah b. Ömer diyor ki: Abdullah b. Übey ölünce, oğlu Abdullah, Resulullah'a geldi. Ondan, babasını kefenlemesi için gömleğini vermesini ve namazını kıldırmasını istedi. Resulullah, gömleğini ona verdi Abdullah'ı onunla kefenlemesini istedi. Sonra cenazesini kılmak istedi. Bunun üzerine Ömer b. el-Hattab, Resulullah'ın elbisesinden tuttu ve dedi ki: "Sen bunun, namazını kılıyorsun, halbuki bu münafık. Allah sana, bunlara af dilemeni yasakladı." Bunun üzerine Resulullah buyurdu ki: "Allah beni, bunlar içi af dileyip dilememekte serbest bıraktı ve buyurdu ki: "İster bağışlanmalarını dile ister dileme. Onlar için yetmiş defa af dilesen de Allah onları affetmeyecektir." Ben, bunlar için yetmişden daha fazla af dileyeceğim." dedi ve onun cenaze namazını kıldırdı. Biz de onunla birlikte kıldık. Bunun üzerine Allah, "Münafıklardan biri ölürse sakın cenaze namazını kılma âyetini indirdi."⁸⁹

Bu hadisi, Buhârî şârihlerinden Bedrüddin el-Aynî (ö.855/1451), kitabında değerlendirirken, hadisin her ne kadar birçok farklı yoldan gelmişse de sıhhat yönünden eleştirildiğini, ahad bir rivayet olduğunu ifade eder.⁹⁰ Tirmizî ise hasen, sahih ve garip olarak nitelendirir.⁹¹

Kurtubî (ö.671/1273), bazı alimlerin, peygamberimizin, Abdulah b. Übeyy'in zahiren Müslüman olmasından dolayı onun namazını kıldırıldığını, ayet-i kerime inince de artık bundan sonra kıldırmadığını, söylediklerini aktarmaktadır.⁹² Razi (ö.606/1209) ise, peygamberimizin o münafığın namazını kılmadığını, Cebrail'in onun kılmaya niyetlendiği sırada vahyi getirdiğini, bu yüzden peygamberimizin merhametinin bir göstergesi olarak daha önce istediği gömleğini ona kefen olması için gönderdiğini ifade etmektedir.⁹³

Diğer yandan Sahîh-i Buhârî'de Câbir b. Abdullah'dan gelen ilginç bir rivayette şöyle bir olay anlatılmaktadır: "Resulullah, Abdullah b. Übey defnedildikten sonra kabrine vardı. Onu çıkardı, ona tükürdü ve gömleğini ona giydirdi."⁹⁴

Konu ile ilgili olarak Zemahşeri (538/1143) ve F.Razi tefsirlerinde şöyle bir rivayet aktarırlar: İbn Abbas'tan gelen bir rivayete göre olay şöyle gerçekleşmiştir: "Münafıkların lideri Abdullah b. Ubey b. Selûl hastalanınca, Hz. Peygamber onu ziyaret etmiş, o da Hz. Peygamber'den öldüğünde namazını kıldırmasını ve kabri başında dua etmesini istemişti. Daha sonra, Hz. Peygamber'e kendisine kefen olsun diye, gömleğini istemek üzere birisini yolladı. Hz. Peygamber de ona, dışından giydiği gömleğini gönderdi. Abdullah bunu geri yollayarak, içten giydiği ve derisine dokunan gömleğini istedi. Bunun üzerine Hz. Ömer: "O pis, necis kimseye, gömleğini niçin veriyorsun?" deyince, Hz. Peygamber: "Benim gömleğim, ondan, Allah'ın azabından herhangi bir şeyi savuşturamaz. Fakat umulur ki Cenabı Hak, bu sayede o münafıkların bin kişiyi İslam'a girdirir" buyurdu. Zira münafıklar, Abdullah'dan

⁸⁹ Buhârî, Tefsir, 4670, VI, 67; Müslim, Fedailü's-Sahabe, 2400, IV, 1865; Tirmizî, Tefsir, 3097, V, 279.

⁹⁰ Aynî, *Umdetu'l-Kâri*, XVIII, 274.

⁹¹ Tirmizî, Tefsir, 3097, V, 279.

⁹² Kurtubî, VIII, 219.

⁹³ Razi, XVI, 115.

⁹⁴ Buhârî, Cenaiz, 1270, II, 76.

ayrılmazlardı. Onlar onun, bu gömleğin peşinde olduğunu ve ondan bir fayda umduğunu görünce, o gün onlardan bin münafık Müslüman oldu.⁹⁵

Kısaca yukarıda aktardığımız açıklamalar ışığında olayları değerlendirirsek; Hz. Peygamber'in, şefkat ve merhametinin bir gereği olarak tüm insanlara merhametle yaklaşmış, ki Allah onu Kur'an'da nitelendirirken: *Biz, seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik...*⁹⁶ ve *"Sen Allah'dan bir merhamet sayesinde ki, onlara yumuşak davrandın.."*⁹⁷ şeklinde tanımlamıştır. Ama Allah kendisini ve elçisini inkar eden ve kafir olarak ölen insanlar için af dilenmeyeceğini, onlara hayır duasında bulunulmaması gerektiğini emredince, Sevgili Peygamberimiz, artık o tür insanlar için af dilememiş ve onların cenazelerini ardından dua da etmemiştir. İyi niyetle kıldığı veya kıdırmaya niyetlenip uyarıldıktan sonra kıdırmaktan vazgeçtiği cenaze namazından dolayı, Allah tarafından uyarılmıştır.

9. Müşrik Olarak Ölen Yakınları İçin Af Dilemek İstemesi

Son olarak, Tevbe Sûresi'nin 113. ayetini zikrederek konumuzu noktalayalım. Bu ayette Allah Peygamberimizi müşrik olarak ölen yakınları için dua etmemesi konusunda uyarıyor. Ayet mealen şöyledir:

"Cehennem ehli oldukları açıkça kendilerine belli olduktan sonra, -yakınları da olsalar- Allah'a ortak koşanlar için af dilemek ne Peygambere yaraşır, ne de müminlere."

Bu ayetin nüzûl sebebi olarak, tefsirlerde iki farklı rivayet aktarılmaktadır. Bunlardan birisi aşağıdaki rivayettir.

Said b. el- Müseyyeb babasından rivayet ederek şöyle diyor: "Ebû Tâlib ölüm döşeginde iken Resulullah onun yanına gitti. Orada, Kureyşin ileri gelenlerinden, Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebi Ümeyye bulunuyordu. Resulullah Ebû Tâlib'e "Ey amca, La ilahe illallah" de. Bununla Allah katında seni savunayım." dedi. Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebi Umeyye: "Ey Ebû Tâlib! Abdulmuttalib'in dininden dönecek misin?" dediler. Bunlar Ebû Tâlib'e devamlı olarak aynı şeyi telkin ediyorlardı. Nihayet Ebû Tâlib onlara son söz olarak, Abdulmuttalib'in dini üzere olduğunu söyledi. Bunun üzerine Resulullah şöyle buyurdu: "Bana yasaklanmadıkça senin için mutlaka af dileyebileceğim." İşte bunun üzerine bu âyet-i kerime nâzil oldu"⁹⁸ ayet nazil olunca artık iman etmeyenler için af dilemek yasaklandı.⁹⁹

Atiyye ve Abdullah b. Abbas'tan nakledilen diğer bir görüşe göre bu âyet-i kerime, Resulullah'ın annesi hakkında nazil olmuştur. Atiyye diyor ki: "Resulullah Mekke'ye gelince annesi için af dilemesine izin verilir ümidiyle güneşin sıcaklığı iyice artıncaya kadar annesinin kabrinin başında durdu. Nihayet *"Ne Peygamberin ne de müminlerin, cehennemlik olduktan sonra, akrabaları da olsa müşrikler için af*

⁹⁵ Zemahşerî, II, 289; F. Râzi, XVI, 115.

⁹⁶ Enbiyâ, 21/107.

⁹⁷ A.İmran, 3/159.

⁹⁸ Buhârî, Tefsir, 4675, VI, 69.

⁹⁹ Taberî, Tefsir, XIV, 510.

dilemeleri asla doğru olmaz! " ayeti indi. Resulullah da annesi için af dilemekten uzak durdu.¹⁰⁰

Diğer bir rivayette, Ebû Hureyre diyor ki: "Resulullah annesinin kabrini ziyaret etti. Kendisi ağladı, çevresinde bulunanları da ağlattı ve buyurdu ki: "Ben rab-bimden onun için af dilemeye izin vermesini istedim. O bana izin vermedi. Onun kabrini ziyaret etmek için izin istedim, bana izin verildi. Sizler, kabirleri ziyaret edin. Çünkü onlar, ölümü hatırlatırlar."¹⁰¹

Burada da Peygamberimiz, kendisini küçük yaşta babası olmadığı halde en iyi şekilde yetiştiren annesine ve onu bir baba şefkatiyle koruyup gözetem amcası Ebû Talib'e olan vefa borcunun bir gereği olarak, onlara af dilemek için izin verilmesini istemişti. Hatta Hz. İbrahim'in müşrik babası için af dilemesini buna gerekçe olarak zikrettiği ve Tevbe Sûresi'nin 114. ayetinin de bunu açıklamak için indiği¹⁰² ifade edilmiştir. Ayet meal olarak şöyledir: "İbrahim'in babası için bağışlanma dilemesi, yalnızca ona verdiği bir söz dolayısıyla idi. Kendisine, onun gerçekten Allah'a düşman olduğu açıklanınca ondan uzaklaştı. Doğrusu İbrahim, çok duygulu, yumuşak huyluydu."¹⁰³ Dolayısıyla burada da Allah elçisini ve müminleri uyarımış, yakın akraba da olsa, müşrik olarak ölen kimselerin bağışlanmaları için dua etmenin doğru olmadığı vurgulanmıştır.

Sonuç

Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimizi uyaran ayetleri incelediğimiz bu çalışmamız neticesinde gördük ki Peygamberimiz, ismet sıfatına yakışmayan bir günah işlememiş, sadece insan olmasından kaynaklanan, iyi niyetle yaptığı bazı davranışlarında yanılması sebebiyle uyarılmıştır. Yoksa O Allah'a isyan etmemiş, O'nun emir ve yasaklarına uygun hareket etmekten de kaçınmamıştır. Kimi zaman hak-kında kesin bir hüküm olmayan bir konuda, vahyin gelmesini beklemeden karar verdiği için uyarılmış, kimi zaman, halkın dedikodu yapmasından çekinip bir konuyu açığa vurmadiği için, kimi zaman da tebliğ metodunda iyi niyetle yaptığı bir yanlış tutumdan dolayı uyarılmıştır.

Peygamberimizin bu tür uyarı ile karşılaşması, onun daima Allah'ın terbiye ve gözetimi altında olduğunu ortaya koyar. Aynı zamanda Allah, onun peygamberlikten önceki haline dikkat çekerek, peygamberlik süresi boyunca koruyup gözeterek hidayet rehberi olarak yetiştirdiğini şöyle ifade buyurmaktadır: "O seni yetim olarak bulup barındırmadı mı? Seni şaşırmsız bulup doğru yola iletmedi mi? Seni fakir olarak bulup zengin etmedi mi?"¹⁰⁴

Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimizi uyaran ayetlerin olması, onun kendisine gelen mesajı hiç değiştirmeden ümmetine aktardığını ispat eder. Eğer o Allah'tan

¹⁰⁰ Taberî, *Tefsir*, XIV, 511-512.

¹⁰¹ Ebû Dâvûd, *Cenâiz*, 3234, III, 218.

¹⁰² Taberî, *Tefsir*, XIV, 515; İzzet Derveze, *et-Tefsiru'l-Hadis*, IX, 544.

¹⁰³ Tevbe, 9/114.

¹⁰⁴ Duha, 93/6-8.

korkmasa idi, uyarı içeren bu ayetleri gizler ve kendisi hakkında düşmanlarının dedikodu yapmasını engellerdi. Fakat o bunu yapmadı. Çünkü o diğer insanlardan farklı olarak ismet sıfatına sahipti ve aldığı mesajı satırı satırına hiç değiştirmeden anlatması için görevlendirilmişti.

O Allah'ın kulu ve elçisidir. Peygamberlikle görevlendirilmeden önce dahi O çok dürüst ve güvenilir biriydi, bu yüzden ona "Muhammedü'l-emîn" lakabı verilmişti. Fakat O bir melek değil, insan olduğu için zaman zaman yanılmıştır. Belki de onun bir melek olmadığını ortaya koymak için Allah, onun bazı yanılıklarını bize anlatmaktadır. Eğer bunları anlatmasaydı, belki de insanlar onu ölümünden sonra, insanüstü bir varlık olarak tanımlayacak ve ulaşılması güç, örnek alınması mümkün olmayan bir şahsiyet haline getireceklerdi. Belki de Hz. İsa'nın ilahlaştırıldığı gibi ilahlaştırılacaktı. Bu sebepten Yüce Allah, Hz. Peygamberin bir insan olduğunu vurgulamıştır.¹⁰⁵

Kaynakça

- Afzalur Rahman (1998), *Siret Ansiklopedisi*, çev. Heyet, İstanbul, 1988, (I-VI).
- Aliyyu'l-Kâri (1014/1605) *Fıkh-ı Ekber Şerhi*, çev. Y. Vehbi Yavuz, İstanbul, 1979.
- Ateş Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul, 1988, (I-XII).
- el-Aynî Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed b. Musa b. Ahmed b. Hüseyin (855 h.) *Umdetu'l-Kâri Şerhü Sahîhi'l-Buhârî*, Beyrut, ts. (I-XXV).
- el-Beydâvî, Kadî Nasruddîn (685/1286), *Envâr'ut-Tenzîl, Hâşiyetü Şeyhzâde*, İhlas Vakfı yay. İstanbul, 1994, (I-IV).
- el-Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (256/870), *Sahihu'l-Buhârî*, thk. Muhammed Zübeyr b. Nasır, Dâru Tavgun-Necat, 1422 h. (I-IX).
- el-Cevherî, İsmail Hammâd (393/1002), *es-Sihâh Tâcu'l-Luğa ve Sihâhu'l-Arabî*, thk. Ahmed Abdü'l-Gafûr Attar, Daru'l-ilm, Beyrut, 1987 (I-VII).
- Cürcânî, Ali b. Muhammed Serîf (816/1413) *et-Ta'rifât*, Beyrut, 1983.
- Çantay, H. Basri (1964), *Kur'an-ı Hakim ve Meâl-i Kerim*, İstanbul, 1984, (I-III).
- Derveze, Muhammed İzzet (1984), *et-Tefsiru'l-Hadis*, Kahire, 1383 h.
- Ebû Davûd, Süleyman b. Eş'as (275/888), *Sünen-i Ebû Davûd*, thk. Muhammed Muhiddin Abdulhamit, Beyrut, ts. (I-IV).
- el-Ferahendî Halil b. Ahmed (170/786), *Kitabu'l-Ayn*, Beyrut, 1988.
- el-Firûzâbâdi, Mecduddin Muhammed b. Yakub (817/1414), *el-Kâmûsu'l-Muhîd*, Beyrut, 2005.
- el-Gammaş, Abdurrahman b. Muhammed, *el-Hâvi fi Tefsiri'l-Kur'âni'l Kerîm*, Birleşik Arap Emirlikleri, ts. (I-XXXII).
- Hamidullah Muhammed (2002), *İslam Peygamberi*, çev. Salih Tuğ, İstanbul, 1991, (I-II).
- el-İsfehânî Râgıp (502/1108), *el-Müfredât fi Garîbi'l-Kur'an*, Beyrut, ts.
- İbnu'l-Ârabî, Ebû Bekir (543/1148), *Ahkâmu'l-Kur'an*, Beyrut, ts. (I-IV).
- İbn Fâris b. Zekeriyya (395/1004), *Mu'cemü Mekâyîsu'l-Luğa*, Beyrut, 1991.
- İbn Kesir, İsmail b. Ebû'l-Fida (774/1372), *Tefsîrü'l Kur'anî'l-Azîm*, Beyrut, 1969, (I-IV).
- İbn Manzûr, Cemaluddin Muhammed b. Mükerrrem (711/1311), *Lisânü'l-Arab*, Beyrut, 1994.
- el-Kadî İyâz, Ebu'l-Fadl Musa el-Yahsibi (544/1149), *eş-Şifâ bi Ta'rîfi Hukûki'l-Mustafâ*, Hâşiye: Ahmet b. Muhammed b. Muhammed eş-Şemeni, Daru'l-Fikr, 1988, (I-IV).
- Karaman, Hayrettin ve diğerleri, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, DİB Yay, Ankara, 2008, (I-V).
- Köksal, M. Asım (1998), *İslam Tarihi*, İstanbul, 1984, (I-XII).

¹⁰⁵ Fussilet, 41/6.

- el-Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebû Beir b. Ferah (671 / 1273), *el-Câmî li Ahkâmî'l-Kur'an*, thk. Ahmet el-Berdûnî ve İ. Atfiş, Kahire, 1964, (I-X).
- Kutup Seyyid (1385/1966), *Fi Zilâli'l-Kur'ân*, Dâruş-Şurûk, Beyrut, 1412 h., (I-VI).
- Malik b.Enes (179/795), *Muvatta*, thk. M. Fuad Abdalbâki, Beyrut, 1985 (I-II).
- Mevdüdü, Ebu'l A'lâ (1979), *Tefhimu'l Kur'an*, çev. Heyet, İstanbul, 1986, (I-VII).
- Mevlana Şibli (1914), *Asr-ı Saadet*, çev. Ö. Rıza Doğrul, İstanbul, 1977, (I-V).
- Müslim b. Haccac Ebu'l- Hasan el Kuşeyri (261/874), *Sahih-i Müslim*, thk. M. Fuad Abdalbaki, Beyrut, ts.,(I-V).
- en-Neseî, Abdullah b. Ahmed b. Mahmud (710/1310), *Medâriküt-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil*, thk. Muhiddin Dib Mistu, Beyrut, 1998, (I-IV).
- en-Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b.Şuayb b. Ali (303/916), *es-Süneni's-Suğra*, thk. Abdulfettah Ebû Gudde, Halep,1986, (I-VIII).
- Önkâl Ahmet, *İslam'a Davet Metodu*, Konya, 1985.
- er-Râzî, Fahrüddîn, Ebû Abdullah Muhammed b.Ömer b. Hasan.b. Hüseyin (606/1210), *Mefâtihu'l-Gayb*, Beyrut, 2000, (I-XXXII).
- es-Sâbunî, M. Ali (1997), *Peygamberlik ve Peygamberler*, çev., Suat Cebeci, İstanbul, ts.
- Sarmış İbrahim, *Hz. Muhammed'i Doğru Anlamak*, Ekin yay. İstanbul, 2007.(I-II)
- es-Semerkindî, Ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrahim (373/983), *Tefsîrû'l-Kur'an*, (*Bahru'l Ulûm*), thk. Mahmut Mataracı, Beyrut, ts. (I-III)
- et-Taberanî, Süleyman b. Ahmet b. Eyyub b. Matiri Lahmi's-Şami, Ebu'l-Kasım (360/969), *el-Mu'cemu'l-Evsat*, thk.Tarik b. Avdullah b. Muhammed, Daru'l-Harameyn, Kahire, ts., (I-X).
- et-Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr (310/922), *Câmiu'l-Beyân an Te'vili âyi'l-Kur'ân*, thk. A. M. Şakir, Müessesetür-risale, 2000, (I-XXIV).
- , *Tarihu'r-Rusuli ve'l-Müluk*, Beyrut, 1387 h. (I-XI).
- et-Taftazânî Ebu'l Vefâ (797/1395), *Şerhu'l Akaid*, çev. Süleyman Uludağ, İstanbul, 1999.
- et-Tirmizi, Muhammed b. İsa b. Sevre b. Musa b. Dahhâk Ebû İsa, *Sünen-i Tirmizi*, thk. Ahmed Muhammed Şakir, Mısır, 1975, (I-V).
- el-Vâhidî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmed b. Muhammed (468/1067), *Esbâbu Nüzûlu'l-Kur'ân*, thk. Kemal Bisiyuni Zağlul, Beyrut, 1411 h, (I).
- Yavuz, Ali Fikri, *Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meâl-i Âlîsi*, İstanbul, 2008
- Yazır Hamdi (1942), *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat İstanbul, 1986, (I-X).
- ez-Zemahşerî, Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed (538/1143), *el-Keşşâf an Hakâiki Ğavâmizi't-Tenzil ve Uyûni'l-Ekâvil fi Vücûhi't-Te'vil*, Beyrut,1995, (I-IV).